

slo / congres

22-11-2024 / NBC CONGRESCENTRUM / NIEUWEGEIN

ACTUALISATIE KERNDOELEN EN EXAMENPROGRAMMA'S

Voorwoord

**Het landelijk curriculum wordt geactualiseerd!
Wil je als leraar, schoolleider of bestuurder
meer weten over het curriculum? Tijdens
het SLO-congres Actualisatie kerndoelen en
examenprogramma's op vrijdag 22 november
2024 praten we je uitgebreid bij.**

De afgelopen twee jaar is er hard aan gewerkt om de kerndoelen voor primair onderwijs, onderbouw voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs te actualiseren. Ook de examenprogramma's voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs zijn voor veel vakken herzien.

SLO voert de regie over het actualisatieproces. Als expertisecentrum is SLO dé plek waar kennis over het curriculum en de onderwijspraktijk samenkomen. We zijn door de overheid aangewezen om het landelijk curriculum op papier te zetten. Dat doen we uiteraard niet alleen. Onze curriculumontwikkelaars werken intensief samen met leraren én vakexperts. Zij voegen hun kennis van de praktijk toe aan het landelijke onderwijsprogramma.

Er is de afgelopen jaren veel ontwikkeld. Wanneer de ontwikkelfase is afgerond, wordt ieder leergebied of vak met een groep scholen beproefd in de onderwijspraktijk. Zo wordt duidelijk of het curriculum ook bruikbaar is voor scholen. De laatste stap is altijd aan het ministerie van OCW, zij hebben de verantwoordelijkheid om kerndoelen en examenprogramma's in wet- en regelgeving vast te leggen.

[Lees verder op de volgende pagina.](#)

Tijdens het congres delen we de ontwikkelde (concept) producten graag met het brede onderwijsveld: scholen, maar ook onderwijsorganisaties en leermiddelenontwikkelaars. We geven een toelichting op alles wat we toe nu toe ontwikkeld hebben, vertellen waar het onderwijs nog kan meedenken, of laten zien wat het geactualiseerde curriculum gaat betekenen voor scholen. Hoe is de kern van elk leergebied bepaald? Wat gaat er veranderen? En wat blijft bestaan?

Verder staan we stil bij wat ervoor nodig is om de geactualiseerde kerndoelen en examenprogramma's straks te laten landen in de klas.

Het belooft een afwisselend congres te worden. Naast de sessies die SLO verzorgt, zijn er deskundige sprekers die in lezingen en sessies hun licht laten schijnen over thema's als curriculumontwikkeling, vakmanschap van de leraar, toetsing en taalontwikkeling. Deelnemers kunnen meedoen aan tal van interessante, interactieve sessies. Bovendien is er volop ruimte voor inbreng van eigen vragen.

Aan het eind van deze dag weet jij meer over hoe we de komende jaren het landelijk curriculum willen actualiseren. En heb je inspiratie en ideeën opgedaan die je gelijk in de praktijk kunt gebruiken.

Kortom: een congres om niet te missen!
Aarzel niet en meld je aan.

Graag tot ziens op 22 november in het NBC congrescentrum in Nieuwegein!

Jindra Divis

Voorzitter van het bestuur van SLO

Programma

09:00 – 10:00 uur

Inloop met koffie & thee

10:00 – 11:15 uur

Plenaire opening

11:15 – 11:45 uur

Pauze

11:45 – 12:45 uur

Ronde 1 | Keuze uit lezingen en sessies

12:45 – 13:45 uur

Lunch

13:45 – 14:45 uur

Ronde 2 | Keuze uit lezingen en sessies

14:45 – 15:15 uur

Pauze

15:15 – 16:15 uur

Ronde 3 | Keuze uit lezingen en sessies

16.15 uur

Borrel

Plenaire opening

Mariëlle Paul

Staatssecretaris Funderend Onderwijs en Emancipatie

Na haar studie internationaal recht in Leiden werkte Mariëlle Paul meer dan dertig jaar in het bedrijfsleven, onder andere als internationaal directeur communicatie bij een groot bouwbedrijf. Daarna maakte ze de overstap naar de politiek en werd in 2021 Tweede Kamerlid. Later werd ze demissionair minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs. Mariëlle Paul is in kabinet Schoof staatssecretaris Funderend Onderwijs en Emancipatie.

Keynote - Luc Sluismans

Het ongrijpbare leerplan

Wat leren leerlingen op school?

Wat hebben leraren daar zelf over te zeggen?

Wordt er alleen geleerd als er (les)doelen zijn?

En zijn doelen op papier een hulp of is het vooral help!?

Een doel biedt een kader, kans, houvast, hoop en richting, maar wie bepaalt wat tijdens de verplichte schooltijd bereikt moet worden (en wat niet)? En hoe worden doelen vertaald naar de praktijk van onderwijzen en toetsen? Al decennialang worstelen we met deze leerplanvragen. Landelijke afspraken maken over hoe we dat doen – bijvoorbeeld de conceptkerndoelen Nederlands, rekenen en wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap – blijkt een complex proces. Dat komt omdat er niet één partij over het onderwijs gaat. Hoe krijgen we dan toch meer grip op het leerplan en op een wijze die leraren en leerlingen dient in plaats van te star stuurt? In deze keynote staat Luc Sluismans stil bij dit proces. Hij laat verschillende perspectieven op curriculumontwikkeling in de school en in het land zien met vele voorbeelden uit de eigen onderwijspraktijk.

Dagvoorzitter - Sofie van den Enk

Dagvoorzitter Sofie van den Enk is journalist en presentator. Ze maakte talloze programma's voor radio en tv, waaronder Keuringsdienst van waarde, en won de 14e editie van Wie is de Mol. Ze is ambassadeur voor Edukans en zet zich in voor 113 zelfmoordpreventie en mentale gezondheid in het algemeen en maakte onder andere met LINDA, de podcast 113 met Sofie. Daarnaast schreef Sofie, samen met Eva Munnik, de boeken De Melkfabriek en De Schoolfabriek en was ze columnist voor onder andere Opzij en Ouders van Nu.

Spreker - Jindra Divis **voorzitter van het bestuur, SLO**

Jindra Divis is voorzitter van het bestuur van SLO. Jindra begon zijn loopbaan als docent Oost-Europese geschiedenis aan de Universiteit van Leiden. Hij werkte in verschillende functies 25 jaar aan internationalisering in het onderwijs. Hij vervulde diverse toezichthoudende functies in het onderwijs.

Spreker - Bernard Teunis **Manager actualisatie onderwijsdoelen, SLO**

Bernard Teunis is manager actualisatie curriculum bij SLO. Hij geeft leiding aan het SLO programma waarbinnen het landelijk curriculum wordt geactualiseerd. Na een aantal jaren als leraar po te hebben gewerkt, heeft hij vanuit de Universiteit Twente scholen begeleid in verbetertrajecten. Daarna is hij werkzaam geweest bij de PO-Raad. Daarnaast is hij toezichthouder bij een Hogeschool.

Ronde 1

11.45 - 12.45 uur

Bekijk ronde 1

Algemene lezingen en sessies

1.01 De plek van toetsing in een uitdagend curriculum

Door: Dominique Sluijsmans, lector Integrale Curriculumontwikkeling en zelfstandig onderwijskundige, Sluijsmans Onderwijsadvies

1.02 En nu begint het werk pas! Curriculumimplementatie en de leraar

Door: Ina Cijvat, docent-onderzoeker Toerusting van onderwijsprofessionals Lectoraat Leren en innoveren, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding Hogeschool van Amsterdam

1.03 Wil de echte vakman/vrouw opstaan?

Door: Merel van Vroonhoven, leraar en columnist

1.04 Rijke taal voor taal en kennisontwikkeling

Door: Anneke Smits, lector bij educatieve opleidingen, Hogeschool Windesheim

1.05 Differentiatie: alle leerlingen behalen de kerndoelen

Door: Anne Luc van der Vegt, onderwijskundige, NRO

1.06 Doorpraatsessie | Doorpraten met Luc over curriculumontwikkeling

Door: Luc Sluijsmans, bestuurder OOadA en Raadslid Onderwijsraad

Sessies po en onderbouw vo

1.07 De conceptkerndoelen Nederlands: doelgericht en rijk taalonderwijs voor alle leerlingen!

Door: Joanneke Prenger en Jocelijn Pleumeekers, curriculumontwikkelaars Nederlands po en vo, SLO

1.08 Op weg naar kerndoelen digitale geletterdheid

Door: Martin Klein Tank en Nataša Grgurina, curriculumontwikkelaars digitale geletterdheid po en vo, SLO

1.09 Betekenisvol onderwijs in bewegen en sport voor alle leerlingen

Door: Corike van de Merwe en Jacob Nienhuis, curriculumontwikkelaars bewegen en sport po en vo, SLO

1.10 Kerndoelen in het gespecialiseerd onderwijs

Door: Annette van der Laan, Stephanie Kastelein, Iris Verbruggen en Eveline Otter, curriculumontwikkelaars gespecialiseerd onderwijs, SLO

1.11 Werken aan basisvaardigheden met de conceptkerndoelen rekenen en wiskunde

Door: Jaccoline Klein-van 't Noordende en Stanja Oldengarm, curriculumontwikkelaars rekenen en wiskunde po, SLO

1.12 Basisvaardigheden burgerschap: lesideeën voor een vliegende start met de conceptkerndoelen

Door: Maaïke Oberink, curriculumontwikkelaar burgerschap po en Emma Oude Egberink, curriculumontwikkelaar digitale geletterdheid po, SLO

1.13 Van conceptkerndoelen naar leerlijnen: samen onderwijs vormgeven

Door: Johan van Driel, programmamanager leerlijnen en Lucie Gooskens, programmamanager Van kerndoelen naar onderwijs, SLO

1.14 Beproeven van conceptkerndoelen: hoe doen we dat en hoe help je ons verder?

Door: Eline de Nood, curriculumontwikkelaar po, Annette van Noorel, onderwijskundige en Hanna Beuling, curriculumontwikkelaar vo, SLO

Sessies bovenbouw vo

1.15 Conceptexamenprogramma's biologie, natuurkunde en scheikunde

Door: Berenice Michels, procesregisseur, Jeff Gradener, vakexpert biologie, vakvernieuwingscommissie, Marijn Meijer, curriculumontwikkelaar scheikunde vo en Erik Woldhuis, curriculumontwikkelaar natuurkunde vo, SLO

1.16 Van visie naar klaslokaal: help ons wiskunde naar de leerlingen te brengen

Door: Johan Brons en Jos Tolboom, curriculumontwikkelaars wiskunde vo, SLO

1.17 Actualisatie wiskunde vmbo: van 1 naar 2 programma's

Door: Harm Selten, Madeleine Vliegthart en Suzanne Sjoers, curriculumexperts rekenen en wiskunde vo, SLO

1.18 Nieuwe syllabi bij nieuwe examenprogramma's, waarom eigenlijk?

Door: Laura van den Berg, clustermanager en Jan van Miert, programmamanager, College voor Toetsen en Examen (CvTE)

1.19 Een samenhangend talencurriculum Nederlands, moderne vreemde talen en Fries

Door: Nellianne van Schalk curriculumontwikkelaar Nederlands vo en Daniela Fasoglio, curriculumontwikkelaar moderne vreemde talen vo, SLO

1.20 Praktijkgerichte programma's vmbo gl en tl

Door: Monja Lize Antens, programmamanager praktijk- en beroepsgerichte programma's en Bas Trimbos, curriculumontwikkelaar vo, SLO

[Bekijk ronde 1](#)

Ronde 2

13.45 - 14.45 uur

Bekijk ronde 2

Algemene lezingen en sessies

2.01 Nieuwe kerndoelen: kans om het vakmanschap van leraren te versterken?

Door: dr. Jacqueline Bulterman-Bos, onderwijswetenschapper

2.02 Fricie in de klas: het bespreken van gevoelige onderwerpen

Door: dr. Saro Lozano Parra, Universitair docent Burgerschap en Educatie, Universiteit Utrecht

2.03 Building Thinking Classrooms

Door: Maarten Müller, docent wiskunde en verzorger van workshops over Building Thinking Classrooms en formatief handelen, KSG Marianum Groenlo

2.04 Ontdek de sleutels naar effectief leesonderwijs: de bibliotheek op school plus

Door: Tijana Prokic Breuer, directeur Education Lab NL en Elize Jong, directeur Onze Amsterdamse School

2.05 Begrijpend lezen in een doorlopende lijn: lezen in samenhang centraal!

Door: Marita Eskes, onderwijsadviseur taal/lezen, spreker, auteur en eigenaar van Gewoongedlesgeven.nl en Effectiefleesonderwijs.nl

Sessies po en onderbouw vo

2.06 De conceptkerndoelen rekenen en wiskunde

Door: Marc van Zanten, Harm Selten en Madeleine Vliegthart, curriculumontwikkelaars rekenen en wiskunde po en vo, SLO

2.07 Aan de slag met de conceptkerndoelen voor kunst en cultuur

Door: Moniek Warmer en Viola van Lanschot Hubrecht, curriculumontwikkelaars kunst en cultuur po en vo, SLO

2.08 Mens en maatschappij: conceptkerndoelen voor een brede blik op de wereld

Door: Matthijs Driebergen, Michiel Bart, Arjan Koek en Frederik Oorschot, curriculumontwikkelaars mens en maatschappij po en vo, SLO

2.09 Aan de slag met schrijfvaardigheid (po)

Door: Jantien Dhont en Katinka de Croon, curriculumontwikkelaars Nederlands po, SLO

2.10 Van conceptkerndoelen naar goed onderwijs in digitale geletterdheid

Door: Martin Klein Tank, curriculumontwikkelaar digitale geletterdheid po, SLO

2.11 Vakoverstijgend onderwijs: Nederlands en geschiedenis (vo)

Door: Johan van Driel, curriculumontwikkelaar geschiedenis vo, Anne-Christien Tammes, curriculumontwikkelaar Nederlands po, SLO

2.12 Een speelbaar thema zet je wereld open! Werken aan basisvaardigheden in de onderbouw

Door: Gäby van der Linde, curriculumontwikkelaar po, SLO en Manon Hulsbeek, onderwijsadviseur Jonge Kind en Differentiatie & begaafdheid

2.13 In gesprek met de Inspectie over toezicht, nu en later

Door: Michelle van der Wal, strategisch inspecteur, Inspectie van het Onderwijs

Sessies bovenbouw vo

2.14 Conceptexamenprogramma's voor de moderne vreemde talen

Door: Daniela Fasoglio, Stéfanie Leunissen en Marjon Tammenga, curriculumontwikkelaars moderne vreemde talen vo, SLO

2.15 Conceptexamenprogramma's maatschappijleer

Door: Luuk Kampman en Han Noordink, curriculumontwikkelaars maatschappijleer vo, SLO

2.16 Conceptexamenprogramma's voor avo-vakken = nieuwe handreikingen voor scholen.

Door: Dominique van Beekveld, expert curriculumonderzoek en Gerdineke van Silfhout, programmamanager Actualisatie examenprogramma's, SLO

2.17 Conceptexamenprogramma's O&O en NLT

Door: Thijs Goedegebure curriculumontwikkelaar mens en natuur vo en Marijn Meijer, curriculumontwikkelaar natuur en techniek vo, SLO

2.18 Een nieuwe kijk op examinering

Door: Paul van der Molen, Saskia de Boer en Chiel Huijskes, beleidsadviseurs, Stichting Cito, afdeling Centrale Toetsen en Examens

2.19 Periodiek onderhoud van het curriculum

Door: Fleur van de Gevel, senior beleidsmedewerker Curriculum, ministerie van OCW en Suzan van Dieren, projectleider Periodiek Onderhoud, SLO

Bekijk ronde 2

Ronde 3

15.15 - 16.15 uur

Algemene lezingen en sessies

3.01 Hoe kunnen we nieuwe generaties inspireren tot agency?

Door: Monique Volman, hoogleraar Onderwijskunde, Universiteit van Amsterdam

3.02 Hoge verwachtingen gaan over (n)u

Door: Lia Voerman, lector Didactiek van Hoge verwachtingen Hogeschool Rotterdam, grondlegger Didactisch Coachen

3.03 Safety first; over het grote belang van onze reacties op gedrag

Door: Bart Heeling, leerkracht en gedragspecialist, Bart Heeling Gedragsspecialist

3.04 Leerlingen betrekken bij curriculumvernieuwing

Door: Yvonne van Sark, partner en senior adviseur en Ruby de Nijs, onderzoeker, Youngworks

Sessies po en onderbouw vo

3.05 De conceptkerndoelen burgerschap: hoe staat het ermee?

Door: Maaïke Oberink en Luuk Kampman, curriculumontwikkelaars burgerschap po en vo, SLO

3.06 De conceptkerndoelen moderne vreemde talen: een poort naar de rest van de wereld

Door: Machteld Moonen en Loes Groen, curriculumontwikkelaars moderne vreemde talen po en vo, SLO

3.07 De conceptkerndoelen mens en natuur

Door: Eveline Otter, Robbert Blanken, Marijn Meijer en Thijs Goedegebure, curriculumontwikkelaars mens en natuur po en vo, SLO

3.08 Hoe krijg je grip op de kwaliteit van je curriculum?

Door: Nora Steenbergen en Hanna Beuling, curriculumontwikkelaars po en vo, SLO

3.09 Leidinggeven aan curriculumontwikkeling

Door: Talita Groenendijk, expert curriculumonderzoek en Geesje van Slochteren, curriculumontwikkelaar, SLO

3.10 Wat staat daar nu? Een workshop over de formulering van de conceptkerndoelen

Door: Anton Bakker, curriculumontwikkelaar en Yvette Sol, expert curriculumonderzoek, SLO

3.11 Van concept tot wet

Door: Eerin Engelen, beleidsmedewerker ministerie van OCW en prof. dr. Nienke Nieveen, hoogleraar Curriculum design in STEM education, Technische Universiteit Eindhoven

Sessies bovenbouw vo

3.12 Nieuwe inhoud, meer samenhang: de vakvernieuwing Nederlands komt eraan!

Door: Anke Herder en Jocelijn Pleumeekers, curriculumontwikkelaars Nederlands vo, SLO

3.13 Hoe maak je Griekse en Latijnse literatuur relevant?

Door: Marijne de Ferrante en Kokkie van Oeveren, vak- en curriculumexperts Griekse en Latijnse taal en cultuur, vakvernieuwingscommissie

3.14 Het vernieuwde curriculum Friese taal en cultuur: van kleuterklas tot eindexamen

Door: Nellianne van Schaik, curriculumontwikkelaar Nederlands vo, SLO en Bernadet de Jager, regiomanager Fries en meertaligheid, Cedin

3.15 Een inkijkje in de vakvernieuwing van bewegen en sport, kunst en cultuur en mens en maatschappij in de bovenbouw van het v(s)o

Door: Hanneke Bartelds, curriculumontwikkelaar geschiedenis vo, Alieke Grootenboer, curriculumontwikkelaar bewegen en sport vo, Kris van Veen, curriculumontwikkelaar kunst en cultuur vo en Muriël de Mönnink, programmamanager Actualisatie examenprogramma's, SLO

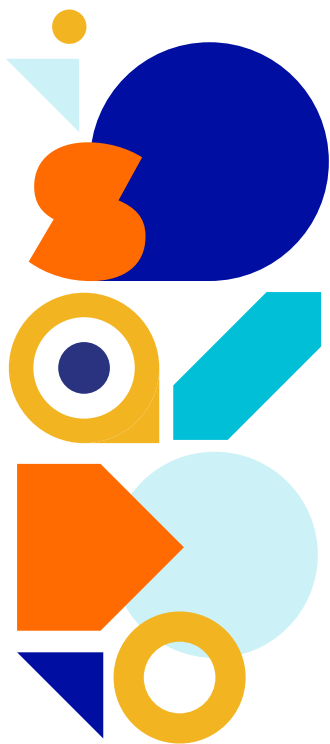
3.16 Beproeven conceptexamenprogramma's: balanceren tussen snelheid en zorgvuldigheid

Door: Gerdineke van Silfhout, programmamanager Actualisatie examenprogramma's en Bert Slof, expert curriculumonderzoek, SLO

3.17 Pilot praktijkgerichte programma's in het havo

Door: Mariska Maas en Viola van Lanschot-Hubrecht, curriculumontwikkelaars vo, SLO

[Bekijk ronde 3](#)

Ronde 1

11.45 - 12.45 uur

Lezingen en sessies

Algemeen

1.01 De plek van toetsing in een uitdagend curriculum

Door: Dominique Sluismans, lector Integrale Curriculumontwikkeling en zelfstandig onderwijskundige, Sluismans Onderwijsadvies

Leerlingen ervaren toetsen nog vaak als springen door brandende hoepels, met een voldoende als doel. De meest voorkomende studeerstrategie is hard blokken net voor het toetsmoment. Dit 'weten, zweten, weer snel vergeten' leidt tot momentprestaties en zegt weinig over beheersing of begrip. Dit is zonde, want toetsing kan juist een enorm positieve impact hebben op leren en motivatie. In deze lezing krijg je handvatten voor hoe je toetsing een gezonde plek kunt geven in het curriculum. Ook wordt verhelderd wat toetsing precies is, waarom het zo belangrijk is voor leren en onderwijzen, en krijg je voorbeelden van didactische toetsing.

1.02 En nu begint het werk pas! Curriculumimplementatie en de leraar

Door: Ina Cijvat, docent-onderzoeker Toerusting van onderwijsprofessionals Lectoraat Leren en innoveren, Kenniscentrum Onderwijs en Opvoeding Hogeschool van Amsterdam

Geactualiseerde kerndoelen moeten een plek krijgen in het curriculum van de school. Daarmee komt het belangrijkste werk bij de leraar te liggen. In deze sessie wordt stilgestaan bij wat dit vraagt van leraren en lerarenteams en wat zij nodig hebben van de schoolorganisatie. Vraagstukken die daarbij aan de orde komen zijn de implementatie in de klassenpraktijk, aandachtspunten bij het creëren van ontwikkelruimte voor curriculumvernieuwing en curriculair leiderschap van leraren. Maar ook patronen in scholen die samen ontwikkelen, samen implementeren en samen leren in de weg zitten.

1.03 Wil de echte vakman/vrouw opstaan?

Door: Merel van Vroonhoven, leraar en columnist

Dalende onderwijsresultaten, groeiende lerarentekorten. Beleidmakers en experts – veelal van buiten, zonder diepgaande kennis en praktijkervaring – drukken hun stempel op de dagelijkse lespraktijk met afvinklijstjes, duurbetaalde adviezen en geestdodende kant-en-klaarlesmethodes. Terwijl goed onderwijs valt of staat met de kwaliteit van de man of vrouw voor de klas. Hoog tijd dus om als leraar kritisch in de spiegel te kijken. Zie je een opgeruimde, zelfbewuste professional die samen met collega's tijd en ruimte heeft om elke dag het onderwijs te verbeteren door gedegen lesvoorbereiding, bijscholing en het volgen van de laatste ontwikkelingen en wetenschappelijke inzichten over je vak? Nee? Pak terug dat vak. Omhoog die lat!

1.04 Rijke taal voor taal en kennisontwikkeling

Door: Anneke Smits, lector bij educatieve opleidingen, Hogeschool Windesheim

Rijke taal is niet ingewikkeld, het definiëren ervan soms wel. Concrete voorbeelden van rijke en arme taal in deze lezing zorgen dat het makkelijker wordt om het onderscheid te maken. Maar hoe werk je met rijke taal in de school? En waarom zijn rijke teksten zo belangrijk als je met leerlingen werkt aan de definitieve conceptkerndoelen 3 en 4? Het is heel belangrijk om rijke boeken met wereldoriëntatiethema's voor te lezen. Zo profiteren alle leerlingen van een rijk taalaanbod. Waar haal je de boeken en de tijd vandaan om dit te doen en wat zijn onverwachte positieve neveneffecten van deze werkwijze? Ook dat komt aan bod.

1.05 Differentiatie: alle leerlingen behalen de kerndoelen

Door: Anne Luc van der Vegt, onderwijskundige, NRO

Kerndoelen en examenprogramma's gelden voor alle leerlingen. Maar tussen die leerlingen zijn er grote verschillen, dus hoe zorg je dat ze allemaal de doelen behalen? Differentiatie kan daarbij helpen. Op de website Onderwijskennis.nl zet het NRO de kennis op een rijtje over differentiatie tussen leerlingen, klassen en schooltypen. In deze workshop kijken we kritisch naar verschillende vormen van differentiatie. Wat helpt leerlingen echt en wat is verspilde energie? Daarna zoomen we in op vormen van differentiatie die de grootste kans op succes bieden. Hoe pas je die toe in je lespraktijk?

1.06 Doorpraatsessie | Doorpraten met Luc over curriculumontwikkeling

Door: Luc Sluijsmans, bestuurder OOada en Raadslid Onderwijsraad

In deze 'vraag-maar-raak'-sessie met maximaal 25 mensen is er tijd en rust om met elkaar verder de diepte in te gaan met concrete tips. Ook wordt er werkmateriaal gedeeld voor in de school. We bespreken een model om grip te houden op het proces van curriculumontwikkeling in jouw school of opleiding. Aan de orde komen ook manieren om een curriculum te analyseren en samenhang te realiseren tussen de belangrijkste leerplanaspecten.

Sessies

Po / onderbouw vo

1.07 De conceptkerndoelen Nederlands: doelgericht en rijk taalonderwijs voor alle leerlingen!

Door: Joanneke Prenger en Jocelijn Pleumeekers, curriculumontwikkelaars Nederlands po en vo, SLO

Hoe zien de nieuwe wettelijke eisen voor het taalonderwijs eruit en wat betekent dat voor onze school? Na deze sessie weet je wat leerlingen moeten kennen, kunnen en ervaren eind van groep 8 en eind onderbouw voortgezet onderwijs voor het leergebied Nederlands. Ook heb je een beeld van wat er gaat veranderen voor je schoolbeleid en het onderwijs in de klas. Naast inhoudelijke kennis over de definitieve conceptkerndoelen, gaan we ook in op praktisch uitvoerbaar taalbeleid en geven we doorkijkjes naar goede vakdidactische voorbeelden die passen bij deze conceptkerndoelen. Zo krijg je handvatten om geletterdheid een duurzame plek te geven in je schoolcurriculum!

1.08 Op weg naar kerndoelen digitale geletterdheid

Door: Martin Klein Tank en Nataša Grgurina, curriculumontwikkelaars digitale geletterdheid po en vo, SLO

SLO heeft de conceptkerndoelen digitale geletterdheid in maart aangeboden aan de minister. Zodra de kerndoelen ook in de wet verankerd zijn, krijgen alle leerlingen onderwijs om digitaal geletterd te worden. Maar hoe zijn deze conceptkerndoelen tot stand gekomen? Aan welke maatschappelijke en curriculaire uitdagingen moeten ze het hoofd bieden? Wat is de visie achter deze conceptkerndoelen digitale geletterdheid? En wat zijn de volgende stappen? We gaan in op deze vragen en tonen de relevantie van deze conceptkerndoelen voor de voorbereiding van leerlingen op hun toekomst.

1.09 Betekenisvol onderwijs in bewegen en sport voor alle leerlingen

Door: Corike van de Merwe en Jacob Nienhuis, curriculumontwikkelaars bewegen en sport po en vo, SLO

Voor leerlingen die volleyballen of klimmen, die keer op keer proberen te balanceren op een bal, die bij touwzwaaien zelf kiezen vanaf welke hoogte ze vertrekken. Voor leerlingen die bewegen en sporten niet zo leuk of spannend vinden. Voor leerlingen die anderen aanmoedigen tijdens het hardlopen en scheidsrechter zijn tijdens een sportdag. Voor leerlingen die bespreken welke activiteiten ze leuk of moeilijk vinden en die begrijpen waarom voetballen met de klas om andere spelregels vraagt dan bij de voetbalvereniging. Voor leerlingen die tijdens de pauze willen fitnessen. Tijdens deze sessie laten we zien hoe de conceptkerndoelen in elkaar zitten en welke betekenis ze hebben voor leerlingen binnen en buiten de gymzaal en hoe jij als leraar dit kunt vertalen naar je onderwijs.

1.10 Kerndoelen in het gespecialiseerd onderwijs

Door: Annette van der Laan, Stephanie Kastelein, Iris Verbruggen en Eveline Otter, curriculumontwikkelaars gespecialiseerd onderwijs, SLO

Goed onderwijs voor alle leerlingen is van groot belang. Maar, welke kerndoelen zijn er voor het gespecialiseerd onderwijs? Wist je bijvoorbeeld dat er ook kerndoelen zijn voor Nederlandse Gebarentaal? In deze sessie nemen we je mee in het proces van de actualisatie of ontwikkeling van kerndoelen voor het gespecialiseerd onderwijs. Na deze sessie ben je helemaal op de hoogte van de planning, het proces, de positie van functionele kerndoelen en de inhoud. Na een gezamenlijke start kan je aansluiten bij gesprekstafels van verschillende leergebieden.

1.11 Werken aan basisvaardigheden met de conceptkerndoelen rekenen en wiskunde

Door: Jaccoline Klein-van 't Noordende en Stanja Oldengarm, curriculumontwikkelaars rekenen en wiskunde po, SLO

Ben je benieuwd hoe je de inhouden van de definitieve conceptkerndoelen rekenen en wiskunde kunt gebruiken om de basisvaardigheden van je leerlingen te versterken? En wil je weten welke kennis, vaardigheden en inzichten voor jouw leerlingen belangrijk zijn om te functioneren in de maatschappij? In deze workshop ga je aan de slag met nieuwe elementen uit deze conceptkerndoelen. Na afloop ga je naar huis met ideeën en voorbeelden die je direct in de praktijk kunt gebruiken. Zo bied je je leerlingen een stevige basis in rekenen en wiskunde die aansluit bij de wereld van nu.

1.12 Basisvaardigheden burgerschap: lesideeën voor een vliegende start met de conceptkerndoelen

Door: Maaïke Oberink, curriculumontwikkelaar burgerschap po en Emma Oude Egberink, curriculumontwikkelaar digitale geletterdheid po, SLO

Wil je weten hoe je direct aan de slag kunt met de conceptkerndoelen burgerschap en wat ze betekenen voor jouw school? In deze sessie bieden we praktische lesideeën die direct toepasbaar zijn in het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Bovendien bedenk je nieuwe lessen die je morgen al kunt inzetten. Na afloop heb je meer inzicht in hoe je jouw burgerschapsonderwijs kunt vormgeven op basis van de conceptkerndoelen.

1.13 Van conceptkerndoelen naar leerlijnen: samen onderwijs vormgeven

Door: Johan van Driel, programmamanager leerlijnen en Lucie Gooskens, programmamanager Van kerndoelen naar onderwijs, SLO

Stap in onze interactieve workshop en ontdek de basisprincipes achter de vernieuwing van de SLO-leerlijnen. Hier krijg je de kans om mee te denken en je ideeën te delen. SLO ontwikkelt niet alleen de wettelijke landelijke kerndoelen, maar ook inspirerende leerlijnen die scholen als voorbeeld kunnen gebruiken. Kerndoelen geven aan wat leerlingen moeten leren, welke inspanningen van hen worden verwacht en welke kennis en vaardigheden ze moeten beheersen. Maar hoe vertaal je dit naar elk leerjaar en welke uitdagingen levert dit op? De overgang van kerndoelen naar concreet onderwijs is een uitdagend proces voor scholen. De SLO-leerlijnen ondersteunen dit proces en helpen scholen hun eigen curriculum vorm te geven.

1.14 Beproeven van conceptkerndoelen: hoe doen we dat en hoe help je ons verder?

Door: Eline de Nood, curriculumontwikkelaar po, Annette van Noorel, onderwijskundige en Hanna Beuling, curriculumontwikkelaar vo, SLO

In de fase van beproeven leggen we de conceptkerndoelen voor aan scholen en andere experts, om te bepalen of we ze moeten bijstellen voordat SLO de definitieve conceptkerndoelen oplevert en aan het ministerie van OCW aanbiedt. We laten zien hoe deze fase is opgezet voor de eerste vier leergebieden en hoe we straks de overige leergebieden beproeven. We gaan ook graag met je in gesprek over de kansen en uitdagingen die je ziet en wat je nodig hebt om aan de slag te gaan in de klas.

Bovenbouw vo

1.15 Conceptexamenprogramma's biologie, natuurkunde en scheikunde

Door: Berenice Michels, procesregisseur, Jeff Gradener, vakexpert biologie, vakvernieuwingscommissie, Marijn Meijer, curriculumontwikkelaar scheikunde vo en Erik Woldhuis, curriculumontwikkelaar natuurkunde vo, SLO

De afgelopen twee jaar is er hard gewerkt aan conceptexamenprogramma's voor de bètavakken. Leraren, vakexperts en curriculumexperts hebben samen nagedacht over hoe de examenprogramma's moeten worden geactualiseerd. In deze sessie laten we zien welke inhoud een plek krijgen in de conceptexamenprogramma's biologie, natuurkunde en scheikunde, hoe ze tot stand zijn gekomen, wat de status ervan is, en hoe de vervolgstappen er uit zien.

1.16 Van visie naar klaslokaal: help ons wiskunde naar de leerlingen te brengen

Door: Johan Brons en Jos Tolboom, curriculumontwikkelaars wiskunde vo, SLO

Een examenprogramma beschrijft op hoofdlijnen wat er aan het einde van het voortgezet onderwijs bereikt moet zijn om het vak met succes af te ronden. Ook de syllabus die zo'n programma specificiert, bevat ruimte voor interpretatie en invulling. Dat geldt bijvoorbeeld voor wiskundige activiteiten en voor wiskundige oriëntatie. In deze sessie spiegelen we praktijkvoorbeelden aan de conceptexamenprogramma's om die interpretatie en invulling vorm te geven. Je maakt kennis met de plannen en kunt je mening geven. Heb je ideeën over het vernieuwde wiskundeonderwijs, bijvoorbeeld over de inhoud van wiskunde maatschappij en wiskunde natuur? En denk je dat deze passen in een nieuw examenprogramma? Kom naar deze sessie en breng wiskunde naar de leerling.

1.17 Actualisatie wiskunde vmbo: van 1 naar 2 programma's

Door: Harm Selten, Madeleine Vliegthart en Suzanne Sjoers, curriculumexperts rekenen en wiskunde vo, SLO

Ook wiskunde in het vmbo wordt vernieuwd. Ben je benieuwd wat er verandert aan de conceptexamenprogramma's wiskunde vmbo? In deze sessie praten we je bij over waarom we van één programma wiskunde naar twee programma's zijn gegaan, namelijk wiskunde 1 en wiskunde 1,2. Je hoort wat het conceptprogramma wiskunde 1 inhoudt en wat er anders is aan de concepteindtermen voor wiskunde 1,2. We laten je ook zien hoe het vervolgtraject er in grote lijnen uitziet.

1.18 Nieuwe syllabi bij nieuwe examenprogramma's, waarom eigenlijk?

Door: Laura van den Berg, clustermanager en Jan van Miert, programmamanager, College voor Toetsen en Examens (CvTE)

Er is de afgelopen twee jaar veel energie gestoken in conceptexamenprogramma's. Het CvTE ontwikkelt vervolgens nieuwe syllabi bij deze programma's, maar waarom eigenlijk? En waarom het CvTE? In deze workshop gaan we in op deze vragen, tonen we hoe de nieuwe syllabi eruit komen te zien en laten we je zelf ervaren waarom het voor centrale examens nodig is om examenprogramma's te specificeren.

1.19 Een samenhangend talencurriculum Nederlands, moderne vreemde talen en Fries

Door: Nellianne van Schalk curriculumontwikkelaar Nederlands vo en Daniela Fasoglio, curriculumontwikkelaar moderne vreemde talen vo, SLO

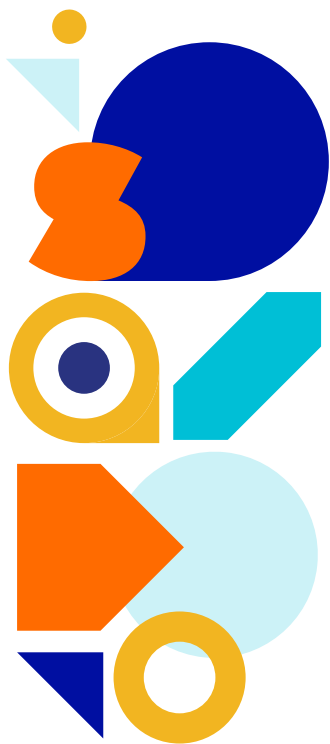
Of je je eerste, tweede of een nieuwe taal leert: talen verbreden je horizon. In onze samenleving is de vraag naar taalvaardige, taalbewuste en cultuurbewuste burgers groter dan ooit. Taal is een middel om doelen te bereiken, kennis op te bouwen, samen te werken. Hoe zien we dit terug in de conceptexamenprogramma's Nederlands, Fries en de moderne vreemde talen? Hoe kunnen de talencurricula elkaar versterken? In deze sessie krijg je inzicht in hoe we aan de onderlinge samenhang hebben gewerkt en zie je aan de hand van praktische voorbeelden hoe dit in de lessen tot uiting kan komen.

1.20 Praktijkgerichte programma's vmbo gl en tl

Door: Monja Lize Antens, programmamanager praktijk- en beroepsgerichte programma's en Bas Trimbos, curriculumontwikkelaar vo, SLO

Scholen die dat willen, kunnen vanaf schooljaar 2024-2025 een praktijkgericht programma invoeren voor gl en tl. Het praktijkgerichte programma bestaat uit het uitvoeren van praktische en realistische opdrachten voor externe opdrachtgevers, zoals bedrijven, instellingen en vervolgonderwijs. Het is een vak waarin leerlingen in de bovenbouw praktische kennis en ervaring opdoen in verschillende werkvelden. Ze ontwikkelen vaardigheden als samenwerken, verantwoordelijkheid nemen, ontwerpen en onderzoeken. Leerlingen ervaren hoe het er in de praktijk aan toegaat. Zo maken ze beter voorbereid de overstap naar het vervolgonderwijs en bewustere keuzes. Tijdens deze sessie komt de opbouw van de praktijkgerichte programma's aan bod en gaan we dieper in op hoe je daar onderwijs van kunt maken. Ook delen we ervaringen uit de praktijk.

Ronde 2

13.45 - 14.45 uur

Lezingen en sessies

Algemeen

2.01 Nieuwe kerndoelen: kans om het vakmanschap van leraren te versterken?

Door: dr. Jacquélien Bulterman-Bos, onderwijswetenschapper

Het vakmanschap van leraren vraagt om handelingskennis. Maar onze huidige kennisinfrastructuur focust vooral op kennis van het hoofd in plaats van kennis van hoofd, hart en handen. Leraren worden vaak beschouwd als uitvoerende krachten van inzichten die door buitenstaanders zijn ontwikkeld. Gelukkig dringt het besef door dat dit anders moet. Goed onderwijs staat of valt met het vakmanschap van leraren. De praktijkkennis van leraren moet serieus genomen worden. De focus moet op de ontwikkeling van handelingskennis komen zodat gezamenlijk vakmanschap tot stand komt. Kunnen we de nieuwe conceptkerndoelen aangrijpen om aan zo'n nieuwe kennisinfrastructuur te werken? Heeft dit gevolgen voor het beroepsbeeld en het carrièreperspectief van leraren?

2.02 Fricctie in de klas: het bespreken van gevoelige onderwerpen

Door: dr. Saro Lozano Parra, Universitair docent Burgerschap en Educatie, Universiteit Utrecht

In deze lezing laat dr. Saro Lozano Parra - aan de hand van zijn onderzoek naar burgerschap en democratische vorming - zien waar je als leraar op moet letten als er frictie in de klas ontstaat. Het uitgangspunt is dat conflict een inherent onderdeel is van democratie. Fricctie moet je daarom niet vermijden, maar af en toe uitspelen in de klas. Weerstand, ongemak en het niet eens zijn met elkaar is een wezenlijk onderdeel van burgerschap. Naast zijn onderzoek presenteert hij werkvormen om frictie met leerlingen bespreekbaar en inzichtelijk te maken.

2.03 Building Thinking Classrooms

Door: Maarten Müller, docent wiskunde en verzorger van workshops over Building Thinking Classrooms en formatief handelen, KSG Marianum Groenlo

Vijftien jaar onderzoek in klaslokalen leidde tot het boek 'Building Thinking Classrooms' met handvatten om leerlingen in de denkstand te zetten. In een thinking classroom werken leerlingen in groepjes aan denkopdrachten op verticale whiteboards. Als je deze sessie hebt gevolgd, heb je een globaal idee van hoe een thinking classroom functioneert. Doordat je de thinking classroom zelf hebt ervaren, kun je er meteen mee aan de slag en kleine dingen proberen in je lessen. Als je dit oppakt met het team op je school, kun je snel grote stappen maken.

2.04 Ontdek de sleutels naar effectief leesonderwijs: de bibliotheek op school plus

Door: Tijana Prokic Breuer, directeur Education Lab NL en Elize Jong, directeur Onze Amsterdamse School

Veel scholen worstelen met effectief leesonderwijs, ondanks de overvloed aan kennis en onderzoek. Tijdens deze sessie presenteren we het programma De bibliotheek op school plus, dat mogelijk gemaakt is door Onze Amsterdamse School, Stichting Lezen, het wetenschappelijke team van TaalLab NL, Hogeschool Windesheim en IJsselgroep, ondersteund door het Groeifonds en het Masterplan Basisvaardigheden. Het resultaat? Een nieuwe evidence-informed aanpak die scholen langdurig ondersteunt bij effectief leesonderwijs. De bibliotheek speelt een cruciale rol in dit proces. In deze sessie ontdek je hoe dit programma tot stand is gekomen en hoe jouw school kan deelnemen. Mis deze kans niet om je leesonderwijs naar een hoger niveau te tillen!

2.05 Begrijpend lezen in een doorlopende lijn: lezen in samenhang centraal!

Door: Marita Eskes, onderwijsadviseur taal/lezen, spreker, auteur en eigenaar van [Gewoongoodlesgeven.nl](https://www.gewoongoodlesgeven.nl) en [Effectiefleesonderwijs.nl](https://www.effectiefleesonderwijs.nl)

Waar we ons onderwijs in Nederland lange tijd gericht hebben op leesstrategieën, wijst onderzoek al decennialang uit dat voldoende woordenschat en achtergrondkennis cruciale succesfactoren zijn voor het begrijpen van een tekst. Hoe werk je met leerlingen aan effectief leesonderwijs vanuit een kennisrijk curriculum, waarbij het leren omgaan met uitdagende teksten en het verwerven van achtergrondkennis hand in hand gaan? Tijdens deze sessie leer je waarom het zo belangrijk is om samen met leerlingen achtergrondkennis op te bouwen en hoe je dit op school kunt realiseren. Of je nu met of zonder lesmethode werkt, je krijgt handvatten waarmee je een goede les ontwerpt en effectief uitvoert.

Sessies

Po en onderbouw vo

2.06 De conceptkerndoelen rekenen en wiskunde

Door: Marc van Zanten, Harm Selten en Madeleine Vliegthart, curriculumontwikkelaars rekenen en wiskunde po en vo, SLO

Gebruiken en begrijpen van wiskunde, waaronder rekenen, is belangrijk voor het functioneren in de samenleving, bij het uitoefenen van een beroep en voor keuzes in het persoonlijke leven. Wiskunde is overal! De conceptkerndoelen rekenen en wiskunde voor po, onderbouw vo en (v)so leggen een stevige basis om leerlingen voor te bereiden op hun toekomst in een snel veranderende samenleving. In deze sessie leer je hoe dat zit. Wat is oud en vertrouwd in deze kerndoelen? Welke nieuwe perspectieven en leerinhouden hebben een plek in de kerndoelen gekregen? Je hoort er (bijna) alles over.

2.07 Aan de slag met de conceptkerndoelen voor kunst en cultuur

Door: Moniek Warmer en Viola van Lanschot Hubrecht, curriculumontwikkelaars kunst en cultuur po en vo, SLO

Wil je aan de slag met de conceptkerndoelen voor kunst en cultuur? In deze interactieve workshop onderzoek je samen met collega's welke inhouden van het leergebied gelijk zijn gebleven en wat nieuw is. Door in een creatieve werkvorm ideeën uit te wisselen krijg je inzicht in de nieuwe conceptkerndoelen voor het leergebied kunst en cultuur. Je onderzoekt hoe je je onderwijs kunt verrijken, verdiepen of verbreden. Laat je inspireren door elkaar en maak werk van toekomstbestendig onderwijs.

2.08 Mens en maatschappij: conceptkerndoelen voor een brede blik op de wereld

Door: Matthijs Driebergen, Michiel Bart, Arjan Koek en Frederik Oorschot, curriculumontwikkelaars mens en maatschappij po en vo, SLO

In deze sessie maak je kennis met de conceptkerndoelen voor het leergebied mens en maatschappij. Het leergebied biedt leerlingen ervaringen, kennis en vaardigheden waarmee ze hun plaats in de wereld ontdekken en beter leren begrijpen. Vanuit meerdere perspectieven naar jezelf, de ander en de samenleving leren lijken, is een belangrijk doel van het leergebied. We gaan graag met je in gesprek over vragen als: wat is de impact van de conceptkerndoelen voor leerlingen die in deze wereld opgroeien en wat betekent dit op school? Wat is er nieuw en wat blijft hetzelfde? Wat kan ik met denk- en werkwijzen?

2.09 Aan de slag met schrijfvaardigheid (po)

Door: Jantien Dhont en Katinka de Croon, curriculumontwikkelaars Nederlands po, SLO

De inhoud van de conceptkerndoelen Nederlands biedt talloze mogelijkheden om de basisvaardigheden van leerlingen te versterken. Ook voor schrijfvaardigheid kunnen leraren deze kerndoelen gebruiken voor een beredeneerd en samenhangender onderwijsaanbod. Hoe zien de conceptkerndoelen eruit en wat betekenen ze concreet voor de onderwijspraktijk? Waar liggen de kansen en uitdagingen voor jouw school om te werken aan de ontwikkeling van schrijfvaardigheid? We gaan samen in gesprek over de rol van schrijfvaardigheid in de conceptkerndoelen en laten met voorbeelden zien hoe leraren al vanaf de onderbouw van het primair onderwijs de schrijfvaardigheid van leerlingen kunnen ontwikkelen en stimuleren.

2.10 Van conceptkerndoelen naar goed onderwijs in digitale geletterdheid

Door: Martin Klein Tank, curriculumontwikkelaar digitale geletterdheid po, SLO

In onze samenleving spelen digitale technologie en digitale media een grote rol. Onderwijs in digitale geletterdheid zorgt dat leerlingen de kennis en vaardigheden krijgen om veilig en verantwoord deel te nemen aan de samenleving. Digitale geletterdheid behoort daarmee tot de basisvaardigheden voor leerlingen. Hoe geef je onderwijs in digitale geletterdheid vorm? Welke rol hebben kerndoelen daarin? Wat is het belang van een visie hierbij? En hoe kun je op school al aan de slag met digitale geletterdheid? Dit zijn vragen die we samen in deze workshop bespreken, zodat je met veel informatie en nieuwe ideeën teruggaat naar je onderwijspraktijk.

2.11 Vakoverstijgend onderwijs: Nederlands en geschiedenis (vo)

Door: Johan van Driel, curriculumontwikkelaar geschiedenis vo, Anne-Christien Tammes, curriculumontwikkelaar Nederlands po, SLO

In deze interactieve sessie laten we aan de hand van concrete lesvoorbeelden zien hoe je expliciet aandacht kunt besteden aan taalvaardigheid in het geschiedenisonderwijs. Geschiedenis is een talig vak. Het stelt hoge eisen aan de taalvaardigheid van leerlingen. Juist over de taalvaardigheid van Nederlandse leerlingen horen we de laatste jaren zorgen. Vanuit deze zorg kan de aandacht eenzijdig gaan naar de basisvaardigheden van taal-Nederlands, ten koste van vakinhoud. Dat kan leiden tot verschraving van het onderwijs. Het verwerven van taalvaardigheid kan niet zonder vakinhoud en het verwerven van vakinhoud kan niet zonder taalvaardigheid. Het mes snijdt dus aan twee kanten.

2.12 Een speelbaar thema zet je wereld open! Werken aan basisvaardigheden in de onderbouw

Door: Gäby van der Linde, curriculumontwikkelaar po, SLO en Manon Hulsbeek, onderwijsadviseur Jonge Kind en Differentiatie & begaafdheid

Kleuters spelen en leren de hele dag door. Ze doen ervaringen op en daarmee ontwikkelen ze zich door te kijken, te imiteren, vragen te stellen en te onderzoeken. Als leraar stimuleer je die ontwikkeling. Wat valt er allemaal te leren voor kleuters? Wat 'moeten' ze eigenlijk leren in hun kleutertijd? Hoe ondersteun je dit leren bij het samenstellen van een beredeneerd aanbod? En hoe doe je dat als je wilt thematiseren? Vanuit welke visie op educatie aan jonge kinderen werk je? We gaan in gesprek over deze vragen en we gaan er praktisch mee aan de slag.

2.13 In gesprek met de Inspectie over toezicht, nu en later

Door: Michelle van der Wal, strategisch inspecteur, Inspectie van het Onderwijs

Inspecteurs komen bij besturen en scholen en voeren onderzoeken uit volgens werkwijzen uit het onderzoekskader van de Inspectie. De werkwijzen van de Inspectie worden afgestemd met het veld en zijn openbaar. Zeker bij veranderingen leven er vragen en gedachten over het toezicht. Wat betekent een nieuw curriculum voor het toezicht? Hoe ervaart het veld het toezicht? Welke vragen zijn er? Wat is in onze samenleving eigenlijk kwaliteit? Ga met inspecteurs in gesprek over het toezicht van nu en over de ontwikkeling van een nieuw onderzoekskader in 2027.

Bovenbouw vo

2.14 Conceptexamenprogramma's voor de moderne vreemde talen

Door: Daniela Fasoglio, Stéfanie Leunissen en Marjon Tammenga, curriculumontwikkelaars moderne vreemde talen vo, SLO

Talenonderwijs leidt leerlingen op tot taalvaardige, cultuurbewuste en taalbewuste burgers die kunnen deelnemen aan digitale en niet-digitale communicatie in meertalige en pluriculturele contexten. Het maakt leerlingen ook taalleervaardig, zodat ze hun taalbeheersing verder kunnen ontwikkelen. De afgelopen twee jaar heeft een vakvernieuwingscommissie op basis van deze uitgangspunten conceptexamenprogramma's ontwikkeld voor negen moderne vreemde talen. Talencurricula krijgen vorm vanuit drie invalshoeken: communicatie, taalbewustzijn en cultuurbewustzijn. Wat blijft hetzelfde en wat verandert er in de conceptexamenprogramma's? Wat betekent dit voor toetsing? Wat gaan leerlingen ervan merken? Hoe gaat het nu verder? In deze sessie gaan we in op deze vragen.

2.15 Conceptexamenprogramma's maatschappijleer

Door: Luuk Kampman en Han Noordink, curriculumontwikkelaars maatschappijleer vo, SLO

De examenprogramma's maatschappijleer worden geactualiseerd voor alle schoolsoorten en leerwegen. Meer nog dan in het verleden zijn de doelen en inhouden van burgerschap zichtbaar aanwezig in het vak. Democratische waarden en de beginselen van de democratische rechtsstaat komen volop aan bod. Leerlingen leren dat ze vragen mogen stellen en een kritische houding mogen hebben over hoe dit in de praktijk vorm krijgt. Verder is er aandacht voor digitale geletterdheid: leerlingen leren betrouwbare en relevante informatie te verzamelen en mis- en desinformatie van elkaar te onderscheiden. En ze krijgen inzicht in de werking en invloed van technologische ontwikkelingen op de samenleving.

2.16 Nieuwe examenprogramma's voor avo-vakken = nieuwe handreikingen voor scholen.

Door: Dominique van Beekveld, expert curriculumonderzoek en Gerdineke van Silfhout, programmamanager Actualisatie examenprogramma's, SLO

Door de actualisatie van de examenprogramma's zijn ook de handreikingen voor schoolexamens aan vernieuwing toe. In deze sessie willen we weten wat jij de gewenste vorm en inhoud vindt van de handreikingen. Wat zou je nog willen weten over toetsing in het schoolexamen? Maar ook: hoe kan informatie overgebracht worden? Video's, infographics, anders? Wil jij met ons nadenken over deze vragen? Meld je dan aan voor de sessie!

2.17 Conceptexamenprogramma's O&O en NLT

Door: Thijs Goedegebure curriculumontwikkelaar mens en natuur vo en Marijn Meijer, curriculumontwikkelaar natuur en techniek vo, SLO

In deze sessie laten we zien hoe de conceptexamenprogramma's van het (profiel)keuzevak onderzoek & ontwerpen (O&O) en het keuzevak natuur, leven en technologie (NLT) zijn opgebouwd. Waar de vernieuwing in zitten en wat de samenhang is met de andere natuurwetenschappelijke vakken. Wat is de status van deze conceptexamenprogramma's en hoe gaat het nu verder? In deze sessie gaan we in op al deze vragen.

2.18 Een nieuwe kijk op examinering

Door: Paul van der Molen, Saskia de Boer en Chiel Huijskes, beleidsadviseurs, Stichting Cito, afdeling Centrale Toetsen en Examens

Wat is een passende wijze van afsluiting bij de vernieuwde examenprogramma's? Daar hebben de vakvernieuwingscommissies zich over gebogen. Stichting Cito heeft dit proces ondersteund met materialen en meegedacht en geadviseerd, uitgaande van de nieuwste, relevante, inzichten en mogelijkheden op het gebied van toetsing en examinering. In deze sessie verkennen we deze nieuwe mogelijkheden en wisselen met elkaar van gedachten over de meerwaarde van andere toetsing. We besteden ook aandacht aan de randvoorwaarden en inspanningen van andere toetsing. De centrale vraag is dus: wanneer is anders eigenlijk beter?

2.19 Periodiek onderhoud van het curriculum

Door: Fleur van de Gevel, senior beleidsmedewerker Curriculum, ministerie van OCW en Suzan van Dieren, projectleider Periodiek Onderhoud, SLO

Samen met het onderwijsveld werkt SLO op dit moment aan de actualisatie van het landelijk curriculum. Dat is hard nodig want veel kerndoelen zijn in 2006 voor het laatst vernieuwd. Na deze actualisatieslag willen we overgaan naar een voorspelbaar en transparant systeem van periodieke herijking, of periodiek onderhoud van het curriculum voor po en vo. Hoe zorgen we ervoor dat het curriculum up-to-date blijft? Kunnen we tussendoor kleine aanpassingen doorvoeren? Welke vakgebieden zijn als eerste weer toe aan vernieuwing? Allemaal nieuwe vragen waar we tegenaan lopen bij het inrichten van dit systeem. Laat je bijpraten over de laatste ontwikkelingen, denk en praat mee.

Ronde 3
15.15 - 16.15 uur

Lezingen en sessies

Algemeen

3.01 Hoe kunnen we nieuwe generaties inspireren tot agency?

Door: Monique Volman, hoogleraar Onderwijskunde, Universiteit van Amsterdam

Hoe kunnen we leerlingen betrekken bij de grote vragen waar de samenleving voor staat, zonder dat dit hen moedeloos maakt? Dat vraagt om onderwijs dat gericht is op 'agency' van leerlingen. Niet alleen in de zin van eigenaarschap, zelfsturing en eigen doelen stellen, maar ook van bijdragen aan verandering in hun omgeving en de samenleving. Monique Volman presenteert in deze lezing een onderzoek naar buitenschoolse praktijken die jongeren ondersteunen in het ontwikkelen van agency - theater met jongeren, jongerenwerk en life coaching. Wat kan het onderwijs daarvan leren en wat betekent dat concreet voor het curriculum?

3.02 Hoge verwachtingen gaan over (n)u

Door: Lia Voerman, lector Didactiek van Hoge verwachtingen Hogeschool Rotterdam, grondlegger Didactisch Coachen

Er is veel verwarring over wat hoge verwachtingen zijn. De lat hoog leggen, hoge eisen stellen, gebruik maken van het leerpotentieel, de opvattingen zijn divers. Deze lezing gaat over wat hoge verwachtingen zijn en vooral hoe je ze in je gedrag laat zien aan medewerkers, studenten of leerlingen. Het gaat bij hoge verwachtingen namelijk niet over de toekomst, maar over onze microverwachtingen in het hier en nu. Lia Voerman gebruikt tijdens de lezing beeldmateriaal ter illustratie en korte opdrachten tussendoor. Uiteraard is er gelegenheid om vragen te stellen.

3.03 Safety first; over het grote belang van onze reacties op gedrag

Door: Bart Heeling, leerkracht en gedragspecialist, Bart Heeling Gedragsspecialist

Hoe kijken we eigenlijk naar onze leerlingen? De een ziet een klas vol autisten, ADHD'ers en hoogbegaafden. De ander ziet kinderen met leerproblemen, dyslexie en trage motoriek. Het kost ons vaak veel moeite om met al die verschillen rekening te houden en om aan alle ondersteuningsbehoeften te voldoen. En hoe zit het eigenlijk met onze eigen behoeften? Tijdens deze lezing laten we labels en belemmeringen los en ontmoeten we het kind, maar vooral onszelf, om de volgende dag met een frisse blik bij de deur van de klas te staan, waarbij veiligheid de basis is.

3.04 Leerlingen betrekken bij curriculumvernieuwing

Door: Yvonne van Sark, partner en senior adviseur en Ruby de Nijs, onderzoeker, Youngworks

De afgelopen maanden organiseerde Youngworks samen met SLO meerdere leerlingendagen, waar tientallen leerlingen hun stem lieten horen over curriculumvernieuwing van de examenprogramma's. In deze sessie belichten Ruby de Nijs en Yvonne van Sark van Youngworks het proces en de uitkomsten, uiteraard samen met leerlingen. Hoe denken leerlingen zelf over schoolvakken, welke verbeterpunten hebben ze en hoe reageren ze op ideeën van de experts? We delen enkele algemene inzichten. Vervolgens is er volop gelegenheid om met de leerlingen in gesprek te gaan. Wat vind je belangrijk? Hoe wil je meedenken over het onderwijs van de toekomst? En hoe wil je betrokken worden?

Sessies

Po en onderbouw vo

3.05 De conceptkerndoelen burgerschap: hoe staat het ermee?

Door: Maaïke Oberink en Luuk Kampman, curriculumontwikkelaars burgerschap po en vo, SLO

Begin maart 2024 zijn de conceptkerndoelen burgerschap voor het po, de onderbouw van het vo en (v)so opgeleverd. Sindsdien zijn deze beproefd op bruikbaarheid voor de onderwijspraktijk. Wat zijn de eerste inzichten uit de fase van beproeven? Hoe verhouden de conceptkerndoelen zich tot de wet op burgerschap? Hoe zit het met de samenhang met andere leergebieden? Is er ook een doorlopende lijn naar de bovenbouw? En wanneer kunnen scholen er daadwerkelijk mee aan de slag? Tijdens deze informerende sessie nemen Luuk en Maaïke je mee in de laatste ontwikkelingen.

3.06 De conceptkerndoelen moderne vreemde talen: een poort naar de rest van de wereld

Door: Machteld Moonen en Loes Groen, curriculumontwikkelaars moderne vreemde talen po en vo, SLO

Hoe is het om een andere taal te spreken? Naar welke muziek luisteren leerlingen in andere landen? Bij moderne vreemde talen maken leerlingen een begin met het leren van verschillende talen. Ze maken kennis met diverse culturen en ontdekken dat er binnen culturen ook verschillen zijn. Deze kennis kunnen ze inzetten bij het communiceren in de doeltaal, het hart van het leergebied. Andere belangrijke elementen zijn: fictie en non-fictie, taalleerproces en meertaligheid. We nemen je graag mee in de wereld van de conceptkerndoelen moderne vreemde talen tijdens onze workshop.

3.07 De conceptkerndoelen mens en natuur

Door: Eveline Otter, Robbert Blanken, Marijn Meijer en Thijs Goedegebure, curriculumontwikkelaars mens en natuur po en vo, SLO

De kerndoelen mens en natuur voor het primair onderwijs en de onderbouw van het v(s)o worden geactualiseerd. In het najaar 2024 zijn de conceptkerndoelen opgeleverd en beproefd in de onderwijspraktijk. Tijdens deze sessie vertellen we wat je kunt verwachten en presenteren we de eerste opbrengsten. Daarnaast gaan we graag met je in gesprek: wat is precies de essentie van het leergebied mens en natuur? Waartoe dient dat leergebied?

We zijn benieuwd naar je mening en ideeën!

3.08 Hoe krijg je grip op de kwaliteit van je curriculum?

Door: Nora Steenbergen en Hanna Beuling, curriculumontwikkelaars po en vo, SLO

Als je je onderwijs verder wilt ontwikkelen spelen veel factoren een rol. Het is een proces van analyseren, ontwikkelen en evalueren waarbij je veel vragen tegenkomt. Is het doel voor iedereen scherp? Weten we waar de vernieuwing aan moet voldoen? Hoe weet je of het voldoende kwaliteit heeft? Allemaal vragen die in deze interactieve workshop aan bod komen. Je ontvangt tools waarmee je direct in de praktijk aan de slag kunt en waarmee je een werkwijze kunt ontwikkelen voor kwaliteit. Wil jij ook meer grip op de kwaliteit van je curriculum? Kom dan naar deze sessie!

3.09 Leidinggeven aan curriculumontwikkeling

Door: Talita Groenendijk, expert curriculumonderzoek en Geesje van Slochteren, curriculumontwikkelaar, SLO

Waar staat curriculumontwikkeling bij jou op school op de agenda? Veel scholen werken continu aan het curriculum. Maar hoe zorg je dat je het doelgericht en samen doet? Wat is daarin je rol als (school) leider? Hoe zorg je voor het versterken van curriculumexpertise op school en structureler aandacht voor ontwikkelprocessen? In deze interactieve sessie voor schoolleiders en teacher leaders delen we de theoretische en praktijkkennis uit het leernetwerk van SLO, Voortgezet Leren en diverse scholen. En we bieden je tools aan die je helpen bij curriculumontwikkeling op school.

3.10 Wat staat daar nu? Een workshop over de formulering van de conceptkerndoelen

Door: Anton Bakker, curriculumontwikkelaar en Yvette Sol, expert curriculumonderzoek, SLO

In de conceptkerndoelen staan bekende en nieuwe inhouden. De kerndoelen hebben ook een nieuwe vorm met meer tekst en details. In deze workshop bekijken we een aantal formuleringen en gaan we in op verschillende prangende vragen. Hoe gedetailleerd zijn de conceptkerndoelen beschreven? Hoe hebben we gezorgd dat het curriculum niet overladen wordt? Waarin verschillen de conceptkerndoelen voor po en vo? Hoe herken je kennisinhouden, vaardigheden en houdingen in de doelen? Wanneer voldoe je als school aan de conceptkerndoelen? En is er nog wel ruimte voor verschillen tussen leerlingen?

3.11 Van concept tot wet

Door: Eerin Engelen, beleidsmedewerker ministerie van OCW en prof. dr. Nienke Nieveen, hoogleraar Curriculum design in STEM education, Technische Universiteit Eindhoven

We nemen je mee door de brede politieke en juridische context van de kerndoelen. Want hoe wordt een conceptkerndoel uiteindelijk opgenomen in de regelgeving? En hoe werkt de implementatie van een geactualiseerd curriculum? In deze workshop krijg je een kijkje in de keuken van wet- en regelgeving en volg je de route van concept tot wet!

Bovenbouw vo

3.12 Nieuwe inhoud, meer samenhang: de vakvernieuwing Nederlands komt eraan!

Door: Anke Herder en Jocelijn Pleumeekers, curriculumontwikkelaars Nederlands vo, SLO

In september heeft SLO de conceptexamenprogramma's Nederlands voor vmbo, havo en vwo opgeleverd. Hoe ziet het geactualiseerde curriculum eruit en welke inhoudelijke vernieuwingen gaan de leerlingen ervaren, bijvoorbeeld op het gebied van kennis over taal, literatuur en digitale geletterdheid? Wat verandert er in de opbouw van de examenprogramma's en welke voorstellen liggen er voor toetsing via het schoolexamen (SE) en het centraal examen (CE)? De conceptexamenprogramma's vormen de opbrengst van een intensief traject waarin een vakvernieuwingscommissie gedurende twee jaar nieuwe eindtermen heeft ontwikkeld. In deze interactieve presentatie vertellen we over dit proces en laten we zien hoe deze eindtermen eruitzien en met elkaar samenhangen.

3.13 Hoe maak je Griekse en Latijnse literatuur relevant?

Door: Marijne de Ferrante en Kokkie van Oeveren, vak- en curriculumexperts Griekse en Latijnse taal en cultuur, vakvernieuwingscommissie

In deze sessie maak je kennis met de conceptexamenprogramma's van Griekse taal en cultuur en Latijnse taal en cultuur. Het hoofddoel van deze examenprogramma's is intercultureel bewustzijn door het bestuderen van Griekse/Latijnse teksten. Hoe we dit hoofddoel denken te bereiken ontdek je door zelf aan de slag te gaan met een klassieke tekst.

3.14 Het vernieuwde curriculum Friese taal en cultuur: van kleuterklas tot eindexamen

Door: Nellianne van Schaik, curriculumontwikkelaar Nederlands vo, SLO en Bernadet de Jager, regiomanager Fries en meertaligheid, Cedin

Hoe ziet het geactualiseerde curriculum Friese taal en cultuur eruit en welke inhoudelijke vernieuwingen gaan leerlingen en leraren ervaren in het primair en voortgezet onderwijs? In deze interactieve sessie vertellen we hoe vanuit een gezamenlijke visie conceptkerndoelen en -examenprogramma's voor Friese taal en cultuur zijn ontwikkeld. Wat gaat er veranderen? Hoe kun je nu al aan de slag gaan met de nieuwe inhoud? We laten je praktische voorbeelden van de veranderingen zien die je inspireren om het vak Friese taal en cultuur nu al te vernieuwen: van kleuterklas tot examenjaar!

3.15 Een inkijkje in de vakvernieuwing van bewegen en sport, kunst en cultuur en mens en maatschappij in de bovenbouw van het v(s)

Door: Hanneke Bartelds, curriculumontwikkelaar geschiedenis vo, Alieke Grootenboer, curriculumontwikkelaar bewegen en sport vo, Kris van Veen, curriculumontwikkelaar kunst en cultuur vo en Muriël de Mönning, programmamanager Actualisatie examenprogramma's, SLO

Hoe ziet de vakvernieuwing van bewegen en sport, kunst en cultuur en mens en maatschappij eruit de komende jaren? Ontdek de laatste inzichten en leer over het proces van begin tot eind. Ervaar hands-on hoe er samengewerkt wordt aan curriculaire en vakoverstijgende uitdagingen. Schrijf je nu in om een inkijkje te krijgen en denk mee, discussieer en laat je inspireren!

3.16 Beproeven conceptexamenprogramma's: balanceren tussen snelheid en zorgvuldigheid

Door: Gerdineke van Silfhout, programmamanager Actualisatie examenprogramma's en Bert Slof, expert curriculumonderzoek, SLO

De conceptexamenprogramma's zijn klaar en conceptsyllabi worden ontwikkeld! Voor Nederlands, moderne vreemde talen, Fries, klassieke talen, maatschappijleer, wiskunde en bijna voor de natuurwetenschappelijke vakken. Het is nu tijd om ze te beproeven in en met het onderwijsveld. Maar hoe doe je dat? Het is balanceren tussen een snelle invoering (zo snel als mogelijk van de plank) en een rigoureuze evaluatie (meerjarig testen op uitvoerbaarheid en leerbaarheid). Hoe kunnen we met verschillende vormen van beproeven recht doen aan snelheid en zorgvuldigheid? We zoomen in op de try-out: op verschillende scholen verschillende onderdelen in een eenjarig traject beproeven. Denk en doe mee!

3.17 Pilot praktijkgerichte programma's in het havo

Door: Mariska Maas en Viola van Lanschot-Hubrecht, curriculumontwikkelaars vo, SLO

In een pilot met 147 havo-scholen ontwikkelt SLO praktijkgerichte examenprogramma's voor het havo. In de pilot worden de conceptexamenprogramma's voor Maatschappij (pgp-M) en Technologie (pgp-T) beproefd. Het praktijkgerichte programma bestaat uit het uitvoeren van praktische en realistische opdrachten voor externe opdrachtgevers, zoals bedrijven, instellingen en vervolgonderwijs. Het is een vak waarin leerlingen in de bovenbouw praktische kennis en ervaring opdoen in verschillende werkvelden. Ze ontwikkelen vaardigheden als samenwerken, verantwoordelijkheid nemen, ontwerpen en onderzoeken. Leerlingen ervaren hoe het er in de praktijk aan toegaat. Zo maken ze beter voorbereid de overstap naar het vervolgonderwijs en maken ze hiervoor bewustere keuzes. Tijdens de bijeenkomst kijken we naar de opbouw van de praktijkgerichte programma's havo. Aan de hand van voorbeelden laten we zien hoe pilotscholen hier onderwijs van maken en delen we de ervaringen uit de monitor.

slo / congres

22-11-2024 / NBC CONGRESCENTRUM / NIEUWEGEIN

WE ONTMOETEN JE GRAAG!